

MORGENBLADET

Kinesisk demokrati

Republikken Kina, som feirer revolusjonens hundreårsdag den 10. oktober, er blitt et levedyktig demokrati.

Av Stein Tønnesson



Valg i grønt og blått: Taiwan er nå delt i en blå og grønn blokk, der de blå ser mulighet for gjenforening med fastlandet på demokratisk grunnlag, mens de grønne arbeider for et uavhengig Taiwan. Tilhengere av det siste med plakater for Det demokratiske folkepartiets presidentkandidat Tsai Ing-wen. Foto: Patrick Lin/Scanpix

Mandag er det hundre år siden opprøret tok til mot keiserriket. Det førte til at Republikken Kina ble grunnlagt. Det skal feires med stor ståhei av de 23 millioner innbyggerne på Taiwan. I størstedelen av republikkens historie var den krigersk og autoritær. Men fra 1986 ble den demokratisert ovenfra.

Regjeringspartiet Kuomintang vant valget i 1996, tapte i 2000 og 2004 – og vant igjen i 2008. Den nåværende presidenten, Harvard-utdannede Ma Ying-jeou, søker gjenvalg 14. januar, men blir utfordret av Det demokratiske fremskrittspartiets kandidat Tsai Ing-wen, som er utdannet ved London School of Economics.

Sun Yat-sen var nasjonalistpartiet Kuomintangs grunnlegger. Han døde i 1925 på en tid da nasjonalister og kommunister samarbeidet. Derfor er han høyt respektert både på fastlandet og Taiwan. Kuomintang ble da bygd opp etter sovjetisk modell. Samtidig skapte den kristne offiseren Chiang Kai-shek en hær for å forene et splittet Kina. Han ble Kuomintangs fremste leder da Sun døde. I 1927 allierte Chiang seg med borgerskapet i byene, slo til mot kommunistene og kriget mot dem så de måtte ta fatt på Den lange marsjen. I flere tiår sto Generalissimo Chiang i spissen for nasjonalist-Kinas krig mot japanske okkupanter og kommunistiske opprørere. Under 2. verdenskrig allierte han seg med USA, men hæren hans var korrupt

og ineffektiv så han tapte borgerkrigen 1946–49 for Mao Zedongs kommunisthær. Dermed måtte Chiang d.e. flykte til Taiwan, der han viet seg til å planlegge gjenerobring av fastlands-Kina. Helt til 1972 sørget USA for at Chiang Kai-shek beholdt Kinas stol i FN, og det tok enda syv år før USA anerkjente Folkerepublikken slik at Republikken ble en ikke-stat eller de-facto-stat på Taiwan.

Som ung var generalissimoens sønn Chiang Ching-kuo blitt sendt til Moskva som student. Han og Kinas senere leder Deng Xiaoping studerte samtidig i kommunismens Mekka på den tida da Josef Stalin utmanøvrerte sine rivaler. Da Chiang d.e. slo ned på de kinesiske kommunistene i 1927, fordømte Chiang d.y. faren sin. Da han siden vendte tilbake til Kina, måtte han be tynt om nåde. Den fikk han til gagns. Som farens nærmeste medarbeider i kampen mot kommunistene og arbeidet med å bygge opp en sterk stat på Taiwan fikk han god bruk for sin kjennskap til kommunistiske metoder. Far og sønn gjennomførte en drastisk jordreform som skapte et stort antall selveiende bønder. Det sikret dem støtte. Da drømmen om å vende tilbake til fastlandet ble stadig mer urealistisk, bestemte de seg for å satse på økonomisk oppbygging i stedet. Taiwan tjente stort på Vietnamkrigen og ble en av Øst-Asias tigre. Det førte til fremvekst av en middelklasse som mislikte Kuomintang's maktmonopol.

Chiang d.y. skal selv ha ære for demokratiseringen som tok til i 1986, to år før han døde. Mens Deng Xiaoping holdt politikken i stramme tøyler, lettet Chiang på det politiske trykket. Dessuten utpekte han en etterfølger, Lee Teng-hui, som snart satte seg som mål å gjøre Taiwan uavhengig. Lee tillot opposisjonspartier og vant Republikkens første frie presidentvalg i 1996. Det banet vei for opposisjonens triumfer under Chen Shui-bian i 2000 og 2004, men i 2008 kom Kuomintang tilbake under Ma Ying-jeou.

Taiwan er nå delt i en pan-blå og pan-grønn blokk, der de blå ser mulighet for en fremtidig gjenforening med fastlandet på demokratisk grunnlag, mens de grønne arbeider for et uavhengig Taiwan. I senere år har stadig flere velgere svart meningsmålere at de er fornøyd med status quo. I befolkningen er to prosent ikke-kinesiske urinnvånere og 13 prosent fra familier som flyktet fra Maos revolusjon, mens 85 prosent er etterkommere av kinesere som kom til Taiwan lenge før 1949. Flertallet er kinesere som også kjenner taiwansk identitet.

I de siste par årene har Folkerepublikken fått store problemer med sine naboland: India, Japan, Sør-Korea, Filippinene, Vietnam, Mongolia og Russland frykter alle Kinas økende makt. Det ene lyspunktet på Beijings mørke himmel er Taiwan. Ma Ying-jeou nyter tillit i Beijing. Han har åpnet slusene for flytrafikk over stredet. Taiwan blir stadig tettere koblet til fastlandets økonomi og tar også imot turister i strie strømmer. Mange taiwankinesere er stolte av å kunne vise hvordan de holder konfusiansk tradisjon i hevd. – Dere jo

mer kinesiske enn vi, kan turistene utbryte, og da smiler vertskapet stolt.

I Republikken Kina blir demokratiet nå tatt for gitt. Hvis Ma Ying-jeou blir gjenvalgt, kan det tenkes å inspirere reformkrefter i Folkerepublikken. Vinner Tsai Ing-wen, slik at Republikken får sin første kvinnelige leder, blir det trolig ny strid i Taiwanstredet, der Kina har utplassert tusenvis av raketter for å sikre Kinas enhet.

Det finnes et kinesisk demokrati, men det lever under ytre press.

Fredsforsker Stein Tønnesson skal feire den kinesiske revolusjonens 100-årsdag i Taipei mandag 10. oktober. Han skrev dette før han dro.

Publisert 07. oktober 2011